

УДК 658.14/.17:005.52:336-026.564

Особливості аналізу фінансової стійкості підприємства на підставі системи блок-показників за умов невизначеності та динамічності економічного середовища

Мірошнікова Т.І.

магістр

Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

У статті розкрито економічний зміст категорії «фінансова стійкість промислового підприємства». Вивчено існуючі способи аналізу показників фінансової звітності та їх особливості, а також методичні аспекти аналізу фінансової стійкості промислового підприємства на підставі запропонованої системи оціночних показників.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, аналіз, система показників, коефіцієнтний метод оцінки фінансової стійкості, чинники впливу, промислове підприємство.

Мирошникова Т.И. ОСОБЕННОСТИ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВАНИИ СИСТЕМЫ БЛОК-ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРИ УСЛОВИИ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ И ДИНАМИЧНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

В статье раскрыто экономическое содержание понятия «финансовая устойчивость промышленного предприятия». Изучены существующие способы анализа показателей финансовой отчетности и их особенности. Рассмотрены методические аспекты анализа финансовой устойчивости промышленного предприятия на основе предложенной системы оценочных показателей.

Ключевые слова: финансовая устойчивость предприятия, анализ, система показателей, коэффициентный метод оценки финансовой устойчивости, факторы влияния, промышленное предприятие.

Miroshnikova T.I. PECULIARITIES OF BUSINESS SOLVENCY ANALYSIS OF AN ENTERPRISE ON THE BASIS OF THE SYSTEM OF THE FLOW SCHEME UNDER CONDITIONS OF UNCERTAINTY AND DYNAMISM OF THE ECONOMIC ENVIRONMENT

As a result of the conducted research economic content of the notion «business solvency of an enterprise» is analysed; existing approaches to analyse indices of financial reports and their features are examined; methodical aspects of analysis of business solvency of an enterprise on the base of the suggested system of assessment indices are considered.

Keywords: business solvency of an enterprise; analysis; system of indices; coefficient method for business solvency assessment; factors of influence; an enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний розвиток вітчизняної економіки супроводжується динамічністю відповідного середовища, зростанням невизначеності та мінливістю умов господарювання, що вимагає від суб'єктів діяльності гнучкої реакції на зміну умов зовнішнього середовища та чинників внутрішнього впливу. Сучасне управління стійким розвитком підприємств, у тому числі промислового сектору, вимагає впровадження ефективних механізмів управління, які даватимуть змогу сприйняти зміни і забезпечити відповідну адаптацію діяльності суб'єктів господарювання [1, с. 3]. Якщо швидкість реакції підприємств на зазначені чинники недостатня, то вступають у дію фактори, які дестабілізують процеси його розвитку. Слід зазначити, що за останні роки на підприєм-

ствах промисловості спостерігається ситуація з поступовим зменшенням обсягів виробництва, дефіцитом фінансових ресурсів, незадовільною структурою капіталу і показників фінансової стійкості. Отже, як зазначає доктор економічних наук С.Я. Єлецьких, пріоритетним є розвиток концепції управління промисловим підприємством із виокремленням фінансового напрямку забезпечення його стійкого розвитку [2, с. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням діагностики фінансової стійкості підприємств та пошуку шляхів її забезпечення і покращання присвячено праці багатьох учених, зокрема: М. Абрютіної, І. Балабанова, І. Бланка, Є. Бріггема, Дж. Ван Хорна, С. Єлецьких, О. Заруби, Т. Керанчука, М. Кизима, В. Ковальова,

М. Крейніної, Є. Масленнікова, І. Приймак, Р. Сайфуліна, В. Федосової, М. Федотової, І. Хоми, Л. Шаблістої, А. Шеремета, А. Чупіса тощо. У роботах указаних авторів визначено місце фінансової стійкості як однієї з основних характеристик фінансового стану у забезпеченні конкурентних позицій підприємства, запропоновано методи оцінки і розрахунку показників, зроблено спроби дослідження зовнішніх і внутрішніх чинників, що обумовлюють зміну фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим ціла низка питань, пов'язаних із даною проблемою, не мають однозначного вирішення. Так, практично відсутні розробки щодо механізму формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств. Існує потреба в подальшому вивченні фінансової стійкості як економічної категорії, розробленні її комплексної оцінки для суб'єктів господарювання певних галузей, постійному пошуку аналітично обґрунтованих управлінських рішень щодо фінансової стабілізації підприємств [1, с. 4; 3, с. 1–2]. Актуальність і практичне значення цих питань, необхідність їх системного дослідження на сучасному етапі розвитку ринкової економіки обумовили вибір теми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в комплексному вивченні питань, пов'язаних із теоретичними основами аналізу фінансової стійкості підприємства і розробці рекомендацій щодо подальшого розвитку відповідної системи показників з урахуванням сучасних умов розвитку вітчизняної економіки.

Досягнення зазначеної мети потребує вирішення таких завдань:

– розкриття економічного змісту поняття «фінансова стійкість промислового підприємства»;

– оцінка наявних у вітчизняній і зарубіжній практиці методичних підходів до аналізу фінансової стійкості суб'єктів господарювання;

– дослідження існуючих в економічній літературі групувань показників оцінки фінансової стабільності і незалежності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнюючи і розвиваючи існуючі в економічних джерелах підходи до трактування поняття «фінансова стійкість», зазначимо, що, на нашу думку, фінансова стійкість промислового підприємства є основною складовою частиною загальної стійкості його економічного потенціалу, що визначає такий стан фінансових ресурсів, склад і структура яких дають змогу забезпечувати в умовах невизначеності зовнішнього середовища достатній рівень платоспроможності і розвиток діяльності на довгострокову перспективу на основі зростання прибутку і капіталу.

Фінансова стійкість – це головний компонент загальної стійкості підприємства і характерний індикатор стабільного утворення перевищення доходів над витратами. В умовах розвитку ринкової економіки визначення її меж відносять до найбільш важливих економічних проблем, зважаючи на те, що недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва. Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, а форми її прояви можуть бути різні – поточна, потенційна, формальна і реальна (рис. 1).

Різноманітність факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємств, підрозділяє її на внутрішню і зовнішню. Вважаємо, що внутрішня стійкість – це такий стан підприємства (стан структури виробництва і надання послуг, їх динаміка), за якого забезпечується

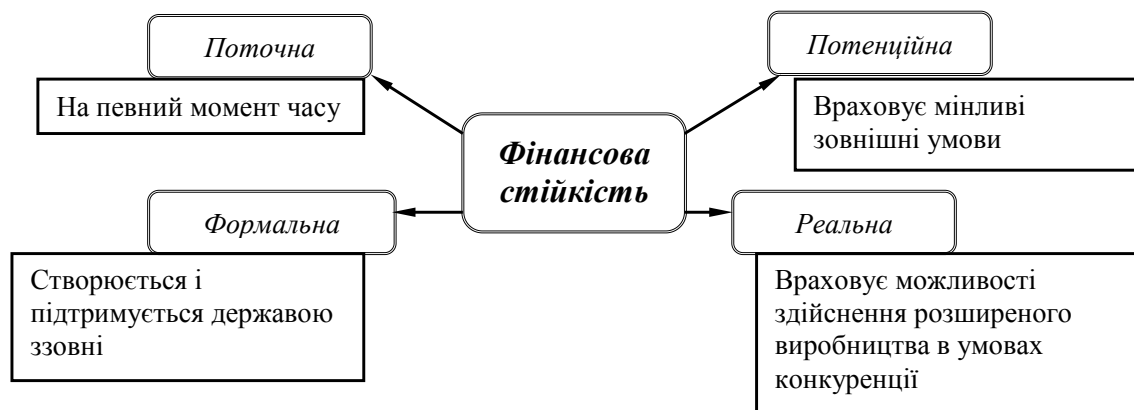

Рис. 1. Види фінансової стійкості підприємства

стабільно високий результат функціонування. В основі її досягнення знаходиться принцип активного реагування на зміну середовища господарювання. Зовнішня ж стійкість обумовлена стабільністю економічного середовища, у рамках якого діє підприємство, і досягається відповідною системою управління у масштабах країни [4, с. 167].

Як уже вказувалося, крім відсутності серед науковців єдиної точки зору на трактування поняття «фінансова стійкість підприємства», відсутня також і єдність підходів до її оцінки. Під час аналізу використовуються різні методи і підходи з урахуванням поставленої мети, завдань, а також наявного в розпорядженні аналітика технічного забезпечення та інформаційних ресурсів. Характерними особливостями аналізу фінансової стійкості промислових підприємств є:

- розробка і використання системи показників, що всебічно характеризують фінансову стійкість і забезпечують документальну обґрунтованість процесу аналізу і його кінцевих результатів;

- вивчення причин зміни цих показників, виявлення і вимір взаємозв'язку і взаємозалежності між ними;

- системний підхід до дослідження фінансової стійкості, тобто вивчення

всієї сукупності факторів, що впливають на фінансову незалежність, на основі їхньої деталізації, систематизації й узагальнення;

- застосування спеціальних аналітичних прийомів і процедур із метою виявлення шляхів підвищення фінансової стійкості підприємства.

Слід зазначити, що сучасною обліково-економічною практикою розроблено значну кількість різноманітних прийомів і методів оцінки фінансових звітів. Основними з них прийнято вважати горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний аналіз. Особливе місце в аналізі займає коефіцієнтний метод оцінки фінансової стійкості. Він є найбільш ефективним і разом із тим найбільш проблемним [5, с. 92–93]. Економічна ефективність коефіцієнтів пов'язана з тим, що вони дають змогу найбільш точно визначити слабкі й сильні сторони діяльності підприємства, визначити проблеми, які потребують подальшого дослідження, виявити ступінь впливу факторів на зміну результативного показника, що неможливо простежити, розглядаючи індивідуальні показники звітності з використанням методів вертикального, горизонтального, трендового аналізів. Разом

із тим, як відзначають аналітики, існує безліч проблем, пов'язаних із використанням та інтерпретацією коефіцієнтів, розрахованих на базі фінансової звітності [6, с. 298]. Одна з них полягає в тому, що якісне їх значення залежить від надійності та порівнянності показників, що беруть участь у розрахунку.

Як свідчить практика, під час проведення аналізу за реальних умов найчастіше використовуються комбінації різних прийомів і способів. Вважаємо, що незалежно від методу аналізу, який застосовується під час оцінки фінансової стійкості промислового підприємства, для ефективного управління процесом його стабілізації необхідною умовою є застосування дієвого інструментарію аналізу, який за сучасних умов становлять спеціальні економічні показники (абсолютні і відносні), призначення яких – вимір та оцінка фінансової стійкості.

Важливе значення в аналізі фінансової стійкості підприємства має використання абсолютних показників: величини власного і позикового капіталу, активів, коштів, дебіторської і кредиторської заборгованості, прибутку, а також абсолютних показників, що розраховуються на основі звітності, таких як: чисті активи, власні оборотні кошти, показники забезпеченості запасів власними оборотними засобами, величина стійких пасивів. Дані показники є критеріальними, оскільки за їх допомогою формуються критерії, що дають змогу визначити якість фінансового стану. Відносні ж величини під час застосування дають змогу згладжувати вплив інфляції, яка спотворює показники фінансової звітності підприємства, уможлиблюють зіставлення непорівнянних за абсолютними величинами об'єктів, поліпшують статистичні властивості показників [4, с. 174].

Слід зазначити, що однозначних критеріїв оцінки фінансової стійкості, що були б загальноновизнаними, і досі не існує. Сам же аналіз фінансової стійкості підприємства розглядається як частина фундаментального аналізу фінансового становища. З метою виявлення найбільш важливих показників фінансово-господарської діяльності промислового підприємства, які визначають його фінансову стійкість, нами було вивчено методики фундаментального аналізу фінансового становища підприємств, які набули широкого застосування у вітчизняній і зарубіжній практиці [5; 7–12].

Аналіз сучасної економічної літератури показав: незважаючи на різноманітність підходів до оцінки фінансового становища під-

Система показників фінансової стійкості промислового підприємства

№ з/п	Назва показника	Характеристика	Алгоритм розрахунку	Роз'яснення
1	Показники стану і структури капіталу			
1.1	Коефіцієнт автономії (K_a)	Характеризує незалежність від позикових засобів. Показує частку власних засобів у їх загальному обсязі.	$K_a = \frac{PBK}{BB}$ Відношення суми реального власного капіталу до загальної суми активів підприємства	$K_a \geq 0,5$ Перевищення вказує на зростання фінансової незалежності
1.2	Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{фз}$)	Показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грошову одиницю власних коштів	$K_{фз} = \frac{BB}{BK}$ Відношення загального обсягу активів підприємства до суми власного капіталу	$K_{фз} \leq 2$ Показник обернений до коефіцієнта автономії. Характеризує залежність від позикових коштів
1.3	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{фс}$)	Показує обсяг власних коштів, які залучило підприємство на 1 грошову одиницю вкладених в активи позикових засобів	$K_{фс} = \frac{PBK}{ПК}$ Відношення реального власного та позикового капіталів	$K_{фс} \geq 1$ Зниження вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, втрату фінансової автономії
1.4	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних засобів ($K_{п/в}$)	Кількість позикових засобів, які залучило підприємство на 1 грошову одиницю вкладених в активи власних коштів	$K_{п/в} = \frac{ПК}{PBK}$ Відношення всіх зобов'язань (позикового капіталу) до реального власного капіталу	$K_{п/в} \leq 1$ Перевищення вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, втрату фінансової автономії
1.5	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу ($K_{зк}$)	Характеризує частку залученого капіталу в загальному обсязі капіталу підприємства	$K_{зк} = \frac{ПК}{BB}$ Відношення суми позикового капіталу до загального обсягу активів підприємства	$K_{зк} \leq 0,5$ Перевищення вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел, втрату фінансової автономії
1.6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($K_{оз}$)	Показує частку довгострокових позик у загальній сумі довгострокових джерел формування, які можна спрямувати на реалізацію довгострокових програм	$K_{оз} = \frac{ДПК}{BK + ДПК}$ Відношення довгострокового позикового капіталу до суми власного капіталу і довгострокового позикового капіталу	Чим вище показник, тим більш залежним є підприємство від довгострокових позикових джерел фінансування
1.7	Коефіцієнт стійкості фінансування ($K_{с.ф}$)	Показує питому вагу активів, які фінансуються за рахунок стійких пасивів	$K_{с.ф} = \frac{BK + ЗМВ + ДПК}{BB}$ Відношення власного капіталу, забезпечення майбутніх витрат та платежів і довгострокового позикового капіталу до загального обсягу активів підприємства	Критичне значення коефіцієнта – 0,75. Якщо значення показника нижче 0,75, то можна зробити висновок, що на підприємстві недостатньо стійких джерел формування майна. Чим вище показник, тим більше ресурсів фінансується за рахунок довгострокових і власних джерел одночасно

Продовження таблиці 1

1.8	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань ($K_{д.з}$)	Визначає частину довгострокових зобов'язань у загальному обсязі позикових джерел формування майна	$K_{д.з} = \frac{ДПК}{ПЗ + ДПК}$ Відношення довгострокового позикового капіталу до загальної суми засобів, залучених підприємством на позиковій основі	$K_{д.з} < 0,2$
1.9	Коефіцієнт поточних зобов'язань ($K_{п.з}$)	Визначає частку поточних зобов'язань у загальному обсязі позикових джерел формування майна	$K_{п.з} = \frac{КПК}{КПЗ + ДПК}$ Відношення поточних зобов'язань до загальної суми засобів, залучених підприємством на позиковій основі	$K_{п.з} > 0,5$
1.10	Коефіцієнт страхування бізнесу ($K_{с.б}$)	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна	$K_{с.б} = \frac{РК}{ВБ}$ Визначається як відношення суми резервного капіталу до загальної вартості майна	$K_{с.б} > 0,2$
2	Показники стану основних і оборотних активів			
2.1	Коефіцієнт забезпеченості поточних активів власними оборотними засобами ($K_{з.па}$)	Наявність у підприємства власних оборотних засобів, необхідних для його фінансової стійкості. Критерій визначення неплатоспроможності підприємства	$K_{з.па} = \frac{ВОЗ}{ПА} = \frac{ВК - НА}{ПА}$ Відношення власних оборотних засобів до загальної величини оборотних засобів підприємства	$K_{з.па} \geq 0,1$ Чим вище показник, тим краще фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей проведення незалежної фінансової політики
2.2	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами ($K_{з.з}$)	Наявність у підприємства власних оборотних засобів, необхідних для покриття запасів	$K_{з.з} = \frac{ВОЗ}{З} = \frac{ВК - НА}{З}$ Відношення власних оборотних засобів до величини запасів підприємства	$K_{з.з} \geq 0,5$ Чим вище показник, тим краще фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей для здійснення незалежної фінансової політики
2.3	Коефіцієнт покриття запасів ($K_{п.з}$)	Наявність у підприємства «нормальних» джерел засобів для покриття запасів	$K_{п.з} = \frac{ВОЗ + ККБ + КЗ_т}{З}$ Відношення суми власних оборотних засобів, короткострокових кредитів банку та кредиторської заборгованості за роботи, послуги до величини запасів підприємства	$K_{п.з} \geq 1$ Зниження вказаної межі вказує на необхідність використання інших джерел фінансування, що призводить до зростання кредиторської заборгованості за розрахунками
2.4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м.вк}$)	Здатність підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу та поповнювати оборотні засоби за рахунок власних джерел	$K_{м.вк} = \frac{ВОЗ}{ВК}$ Відношення власних оборотних засобів до загальної величини власного капіталу підприємства	$K_{м.вк} \in [0,2 - 0,5]$ Чим ближче значення показника до верхньої межі, тим більше можливість фінансового маневру у підприємства

2.5	Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів ($K_{м/ім}$)	Скільки оборотних активів (мобільних засобів) припадає на 1 грошову одиницю необоротних активів (іммобілізованих засобів)	$K_{\frac{м}{ім}} = \frac{ПА}{НА}$ Відношення оборотних активів до необоротних	Чим вище значення показника, тим більше засобів підприємство вкладає в оборотні активи
2.6	Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{рвм}$)	Показує частку ресурсів основного процесу діяльності у вартості майна підприємства	$K_{рвм} = \frac{ОЗ + З + НВ}{ВБ}$ Відношення суми основних засобів, запасів та незавершеного виробництва до загальної величини майна підприємства (валюти балансу)	Чим вище значення показника, тим вище рівень виробничого потенціалу підприємства
2.7	Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів ($K_{ст.фін}$)	Показує частку необоротних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових залучених коштів	$K_{ст.фін} = \frac{ДПК}{НА}$ Відношення довгострокового позикового капіталу до необоротних активів підприємства	$K_{ст.фін} < 1$ Перевищення вказаної межі вказує на зростання вартості необоротних активів, сформованих за рахунок довгострокових джерел фінансування

приємств, вітчизняні і зарубіжні фахівці одностайні з приводу того, що:

- для комплексної оцінки фінансової стабільності і незалежності підприємства необхідний розрахунок груп індикаторів: фінансової стійкості, платоспроможності (коефіцієнти абсолютної, термінової і поточної ліквідності), ділової активності (коефіцієнти оборотності поточних активів, матеріальних оборотних активів, дебіторської і кредиторської заборгованості, власного капіталу, коефіцієнт фондовіддачі основного капіталу) та рентабельності (продажу продукції, активів, власного капіталу, чистих активів);

- економічна оцінка фінансової стійкості підприємства виробляється на підставі відносних показників, що відображають наявність і використання фінансових ресурсів, склад і структуру джерел фінансування, забезпечення активів власними оборотними засобами. Їх розрахунок здійснюється на підставі інформації фінансової звітності підприємств із залученням необхідних даних щодо обсягів виробництва і продажу основних видів продукції, капіталовкладень і структури витрат тощо;

- висновок про ступінь фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі порівняння його відносних коефіцієнтів із нормативними значеннями, середньогалузевими або середніми за конкуруючою групою. Як база для порівняння можуть виступати теоретично обґрунтовані або отримані в результаті

експертних оцінок величини, що характеризують оптимальні або критичні з погляду стійкості фінансового положення значення показників. Такі величини фактично виконують роль нормативів для фінансових коефіцієнтів, проте зазначимо, що методика їх розрахунку залежно від галузі господарювання і досі відсутня. Разом із тим набір відносних показників, застосовуваних для аналізу фінансової незалежності підприємств, не устоявся. Найчастіше для оцінки окремих сторін фінансово-господарської діяльності компаній пропонується надлишкова кількість показників. Через це пильної уваги й істотного удосконалення потребує формування оптимальної системи показників, яка б задовольняла потреби споживачів інформації, а також найбільш точно і повно характеризувала фінансову стійкість і результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Під час добору пріоритетних універсальних показників, що характеризують діяльність промислових підприємств, ми виходили насамперед із галузевої специфіки формування і використання фінансових ресурсів, простоти розрахунку, наявності та доступності інформації, усунення повторень в оцінці тих чи інших сторін фінансової стійкості, а також забезпечення комплексності оцінки за обмеженої кількості показників.

Отже, дослідження різних підходів до аналізу й оцінки фінансової стійкості підприємств

дозволило зупинити свій вибір на оптимальній системі оціночних показників фінансової стійкості промислового підприємства, яку наведено у табл. 1. Вважаємо, що застосування запропонованої системи оціночних показників дасть змогу об'єктивно оцінити результати фінансово-господарської діяльності підприємств, виявити основні фактори впливу і зміну їх фінансової стійкості, а також розробити заходи щодо формування раціональної структури балансу, оптимізації обсягу і темпів приросту прибутку, пошуку невикористаних можливостей підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке володіє внутрішніми і зовнішніми формами прояву, формується в процесі фінансово-господарської діяльності, знаходиться під впливом різного роду чинників. Фінансова стійкість є властивістю оцінки реального фінансового стану підприємства, а пошук внутрішньогосподарських можливостей і способів її зміцнення визначає характер проведення і зміст фінансового аналізу.

Основними методами оцінки фінансової стійкості підприємств є горизонтальний, вер-

тикальний, трендовий аналіз та аналіз коефіцієнтів (відносних показників). Останній метод є найбільш ефективним і займає особливе місце в аналізі. Проте й досі існують невирішені проблеми, пов'язані з використанням та інтерпретацією коефіцієнтів, розрахованих на базі фінансової звітності.

Можливість реальної оцінки фінансової стійкості підприємства забезпечується визначеною методикою аналізу. У статті запропоновано систему оціночних показників фінансової стійкості з погляду їх раціональності і достатності. Вона містить у собі дві основних індикаторних групи: стану і структури капіталу (відображають наявність та співвідношення окремих елементів капіталу підприємства і здатність компанії відповідати за зобов'язаннями на довгостроковій основі) та стану основних і оборотних ресурсів (відображають співвідношення між елементами активів підприємства та характеризують рівень забезпеченості ресурсів джерелами їх формування).

За потреби запропоновану систему показників можна розширити та деталізувати за допомогою введення блоку показників прибутковості, платоспроможності та ділової активності промислового підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Приймак І.І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 / І.І. Приймак. – Львів, 2007. – 23 с.
2. Єлецьких С.Я. Управління фінансовою стійкістю промислового підприємства: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.04 / С.Я. Єлецьких. – Донецьк, 2014. – 40 с.
3. Скоробогатова В.В. Управління економічною стійкістю підприємств борошномельної промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / В.В. Скоробогатова. – Сімферополь, 2004. – 20 с.
4. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / А.І. Склабінська, С.А. Дrajниця, Л.Д. Федорук; ред. М.П. Войнаренко. – Львів: Новий світ-2000, 2013. – 342 с.
5. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: [учебник] / Г.В. Савицкая; 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2009. – 536 с.
6. Економічний аналіз: теорія і практика: [підручник] / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – Львів: Магнолія, 2008. – 440 с.
7. Бассова О.О. Фінансовий аналіз: [навч. посіб. для самост. вивч. дисц.] / О.О. Бассова. – Миколаїв, 2013. – 184 с.
8. Гиляровская Л.Т. Анализ и оценка финансовой устойчивости коммерческих организаций: [учеб. пособ.] / Л.Т. Гиляровская, А.В. Ендовицкая. – М.: Юнити-Дана, 2006. – 224 с.
9. Донцова Л.В. Анализ финансовой отчетности: [учеб. пособ.] / Л.В. Донцова, Н.А. Никифорова. – М.: Дело и Сервис, 2003. – 336 с.
10. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: [підручник] / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.
11. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: [навч. посіб.] / О.Я. Базилінська. – К.: ЦУЛ, 2009. – 328 с.
12. Шило В.П. Аналіз фінансового стану виробничої й комерційної діяльності підприємств: [навч. посіб.] / В.П. Шило. – К.: Кондор, 2011. – 240 с.